

Василь КИЗЕНКО
(Київ, Україна)

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ВАРІАТИВНОЇ КОМПОНЕНТИ ЗМІСТУ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Соціально-педагогічні детермінанти науковці досліджують, з огляду на здобувача освіти, котрий на достатньому рівні володіє рефлексійною культурою, формування якої уможлиблюється у процесі реалізації варіативної компоненти змісту. Автори курсів за вибором для учнів старшої школи, зважаючи на чинні освітні вимоги, у варіативний зміст закладають ідеї і принципи, за яких якнайповніше можна врахувати інтереси учнів, їх здібності й уявлювані ними життєві перспективи - з намірами продовжувати навчання у вищій школі або одразу включатись у виробничу сферу чи сферу послуг. Отже, варіативний зміст (курси за вибором) має бути природовідповідним, тобто віддзеркалювати соціальний досвід, доступний для аналізу, узагальнення та виокремлення у ньому найоптимальніших «рецептів» успішного функціонування у суспільстві.

Суб'єктний досвід учня виявляється (педагогічна площина), проявляється (індивідуально-особистісна соціальна площина) і реалізується (соціальна площина), узгоджуючись у процесі навчання зі змістом освіти, який задає соціокультурні зразки у вигляді понять, законів, правил, прийомів дії, поведінки, обов'язкових для всіх. Тож набуває ваги аксіологічний аспект розроблення змісту курсів за вибором, оскільки сучасні учні хочуть знати не лише те, що саме їм треба вивчати, а й навіщо це робити. Саме це в інформаційному суспільстві дасть змогу досягти головної мети освіти - розвитку творчих здібностей, які забезпечують можливості самовизначення, самореалізації та самозбереження. Отже, основним завданням навчання є передача засобів і методів, які дають змогу учневі самостійно здобувати навчальну інформацію та використовувати її для розв'язання певних життєвих проблем. Тобто, акцент робиться не на знанні

заради знань, а на знанні як засобі життєдіяльності, що уможливило формування в кожного учня власної системи цінностей з кореляцією на соціально-системну аксіологічність.

Під час засвоєння змісту профільних предметів важливе значення має структурування навчального матеріалу, що сприяє розвитку особистісних якостей учня, забезпечує формування навичок міжособистісного спілкування, активної соціальної позиції, готовності постійно навчатися як у професійному, особистому, так і суспільному просторі, сприяє формуванню здатності адаптуватися до умов суспільного життя, готовності брати на себе відповідальність тощо. Особливої значущості набувають уміння здобувати, осмислювати і використовувати різноманітну навчальну інформацію, оволодіння інформаційними технологіями, що уможливають опанування навчального матеріалу в межах вивчаного предмета, а також - формування і розвиток навичок пошукової діяльності.

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології відкривають значні можливості для здобуття освіти і водночас тягять важковиявні небезпеки, що «зіштовхують» зі шляху пізнання у прірву віртуальних вигод і примарних особистісних досягнень. Юнь як нестабільна соціальна субстанція у пошуках себе збивається зі шляху і поринає у голограмний соціум з його віртуальним досвідом. А відбувається це так, тому що компенсують нестачу соціального досвіду старшокласники у соціальних мережах, прикрашаючи своє уявлення про соціум викривленою інформацією, яка, за своїм характером, рідко буває нейтральною. Скоріш - інтервентною, агресивною, емоційно деструктивною. Якою є чи може бути альтернатива віртуальним компенсаторам? Подібні запитання ми поставили групі вчителів-експертів, визначених серед тих, хто викладає предмети і/чи інтегровані курси і курси за вибором у Київській гімназії східних мов № 1. Варіативність думок експертів не надто значна, однак, на нашу думку, заслуговують на увагу переконання тих учителів, котрі за альтернативу віртуальним компенсаторам беруть сучасні педагогічні технології з широкими можливостями їх варіювання і видозмінення. Наприклад, синхронне навчання як взаємодія педагога та учнів у режимі реального часу і скрайбінг як сучасна форма унаочнення навчального матеріалу можуть бути ефективним інструментом перебирання уваги дітей з віртуальних компенсаторів нестачі соціального досвіду на реальну взаємодію під час урочної діяльності, за якої педагогові можна і слід вивчати разом із учнями адекватні наукові, економічні, соціальні, політичні, екологічні та інші ситуації.

Досліджуючи педагогічні технології реалізації курсів за вибором, ми не можемо обійти увагою соціально-педагогічні детермінанти, що позначаються на формуванні та реалізації варіативної компоненти змісту обов'язкової загальної середньої освіти, особливо в умовах профільного навчання. Така детермінантність чутлива до змін у функціональних системах суспільства, і це, на думку Л. Величко, викликає нерівноважний стан освітньої системи. Дослідниця переконана, що такий стан «україн корисний, бо є надія, що в процесі еволюції утворюються нові структури і взаємозв'язки між ними, і це спричинить формування нового атратора, в очікуванні якого ми перебуваємо. Важливо вчасно згадати про закони існування синергетичних систем і впливу на них, навчитися мислити синергетично. Педагогічна наука може і повинна наблизити вихід освіти із нерівноважного стану, усунення науки від цього процесу є, щонайменше, нераціональним [1, 19].

Зі свого боку, ми також звертали увагу на проблеми виховання в учнів соціально-моральних цінностей громадянського суспільства, тож не хотілося б, щоб у школі формувався виключно «раціональний» («ринковий») тип людини - це не той єдиний внутрішній мотиватор, що сприятиме усвідомленню випускниками школи життєвого сенсу вибору тієї чи тієї професії, адже виховання їх суспільно-трудової свідомості, наразі, лімітується мінливими цінностями вітчизняного ринку праці [2].

Можливо, за атратор вважатимемо освітню дипломатію? Освітню дипломатію як специфічну педагогічну систему відносин, як педагогічну технологію? Зі шкільного досвіду відомо, що освітня дипломатія це - «визнання цінності людини в культурних, етичних вимірах; дипломатія як світосприйняття; гуманістична культура відповідального спілкування; вміння бачити позитив-

не та зміни в учасниках освітнього процесу; демократичне узгодження позицій, наявність комунікативних компетентностей; акумуляція і трансляція досвіду через гімназійні традиції; орієнтація на презентацію особистості та її ефективну соціалізацію в суспільстві; вдосконалення соціальної, громадянської практик педагогів, учнів, батьків у взаємодії; самоактивність керівників закладу освіти в національному культуротворенні, у міжкультурній комунікації, міжнародних відносинах; оперативне управління поточними справами; стимулювання діяльності професіоналів через спільну мету, вдосконалення практик народної дипломатії та оцінювання процесів освітньої дипломатії; навчання технології розвитку освітньої дипломатії; розробка та реалізація проєктів культурної дипломатії тощо [3, 223].

Окреслюючи деякі соціально-педагогічні детермінанти формування та реалізації варіативної компоненти змісту профільного навчання, ми водночас зазначаємо, що Нова українська школа стала на шлях оновлення, викликаного трансформаціями самого українського суспільства.

Література:

1. Величко Л. В очікуванні нового атрактора. Освіта XXI століття: теорія, практика, перспективи: мате. Першої міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Київ, 18 квітня 2019). // Дидактика: теорія і практика: зб. наук. праць. - К.: Фенікс, 2019. - С. 17-20.
2. Кизенко В. Постнекласична раціональність - новітня методологічна проблема професійно-педагогічної діяльності профільної школи // Біологія і хімія в рідній школі. - 2018. - № 4. - С. 37-43.
3. Проскура О. Освітня дипломатія: визнання інноваційності педагогічної системи для освіти України XXI століття. Освіта XXI століття: теорія, практика, перспективи: матеріали Першої міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Київ, 18 квітня 2019) // Дидактика: теорія і практика: зб. наук. праць. - К.: Фенікс, 2019. - С. 222-225.